

reprodukcce sebe sama, aby lépe reagovalo na Boží pozeňání, pomocný charakter ženiny účasti ji staví do podřízeného postavení.

Takové úvahy byly zcela příhodně podpořeny i argumenty z oblasti fyziologie plození, jež je součástí přírodních zákonů a tudíž patří do řádu stvoření. Vedle starověké lékařské teorie o tělesných šťávách přejal Tomáš Akvinský i Aristotelovo učení o nedokonalosti ženského těla; žena je vlastně nedokonalá, neúplný muž. Tento její fyzický nedostatek má ovšem přímé účinky i na její inteligenci a vůli; vysvětluje také nezdrženlivý charakter jejího chování a ovlivňuje schopnost její duše povznést se k plnému pochopení božství. Takže Akvinský rozvinul z teologického hlediska důsledky dvojího účelu, zejména u ženy (teorie, s níž se setkáváme již u Augustina) a podpořil své závěry nejnovějšími vědeckými poznatky, čímž nejenom definitivně potvrdil pojem ženství, ale na mnoha místech také znovu ospravedlnil nutnost ženské podřízenosti.

Jeho argumentaci podpořila ještě jedna myšlenka, ve vztahu k odkazu patristiky nová: totiž myšlenka spravedlivé moci, vykonávané pro blaho poddané osobě, nikoliv z osobních zájmů jejího vykonavatele. Toto pojetí je obsaženo ve všech Tomášových úvahách o vztahu mezi oběma pohlavími před Pádem a po něm. Vyplyvá z něj, že pokud se nedokonalá žena nechá vést pronikavější mužskou inteligencí a podřídí se mužovu rozumu, bude v jejich vztahu vládnout harmonie. Oprávněná nadřazenost Adama nad Evou realizovala před Pokušením tento ideál harmonických vztahů mezi manželi; díky Evinu hříchu a jejímu prokletí se tyto vztahy zhoršily a vyostřily. Ačkoli to Tomáš Akvinský nikde výslovně neříká, takový asi byl původ přehnané a nespravedlivé nadvlády muže nad ženou, která zcela překroutila jeho přirozenou nadřazenost.

Naturalistické a politické zabarvení, kterými tomismus ovlivnil křesťanské pojetí vztahu mezi pohlavími a teoretické zdůvodnění jejich nevyvážzenosti, nelze brát na lehkou váhu. Nepochybně se hrálo důležitou roli v utváření tradičního citění, které na stranu muže kladlo jednotu, univerzálnost a stabilitu, kdežto na stranu ženy odlišnost, zvláštnost a nestabilitu. Obstaralo účinnější výzbroj k odsunutí ženství směrem k slaběmu a chatrněmu tělu, k animální pasivitě a k přírodě vůbec, zatímco mužství je veskrze nasměrováno k duchu, vůli, která jedná a dává tvar, k poznání a kultuře.

Předsudky selského rozumu

Pod vlivem těchto teologických základů pojetí mužství/ženství, které pozitivně nabily první půl a negativně půl druhý, se již od počátků křesťanství začaly vytvářet soubory kvalit a nedostatků, něčestí a ctností, příznivého či nepříznivého chování, které byly považovány za specifické pro to či ono pohlaví. Středověká literatura vypočítávala mnohem častěji podrobný seznam vlastností ženských než mužských, neboť žena byla definovaná svými nedostatky vůči lidské podstatě, plněji realizované v muži. Zejména příslušníci církve, kteří žili v tělesném odříkání a v odloučenosti od žen, si z tohoto výčtu vybírali negativitu ženského pólu a živili si ní své misogynní pojetí ženství. Vždy měli proto k dispozici bohatý inventář

ženských nedokonalostí a nepřijemností s nimi spojených. Nejhorší inkektivy vůči ženě, ztotožněné s tělesností a odsuzované za vše, co je s ní spojeno, vycházely právě z klášterů, jež se zřikaly smyslových požitků a světských radovánek.

Nedostatky ženství se soustřeďovaly kolem několika základních pojmů: tělo a jeho zdobení, řeč a její nadužívání, panenství a tisíce způsobů, jak porušit jeho dokonalost. Na tyto cíle se zaměřila také mravní příkázání, která okolo sebe vystavěla celý systém prostředků určených ke kontrole nedostatků a každodenních poklesků žen. Jak ukazuje mnoho dnešních, velmi podrobných analýz, velice záhy začala být vychvalována ctnost a smyslové odříkání, které jako jediné mohly dát nějaký tvar – přijatelný tvar – oné abstrakci, v níž byla žena přetvořena. Ženy z masa a kostí byly neustále redukovány jen na svou tělesnost, kterou bylo nutno řídit zvenci, neboť ony samy toho ve své slabosti nebyly schopny. Byly odsunuty na vedlejší kolej, kde měla vyniknout jejich podřízenost; tehdejší morálka omezovala jejich obzory pouze na soukromou sféru, kam byly vykázaný pro svou neschopnost podílet se na dějinách lidstva.

Ani dvorská láska tuto derealizaci a dehistorizaci žen nezpochybnila, jakkoli se v ní sociologický či feministický výklad snažil vidět přinejmenším výraz zlepšení životních podmínek žen, ne-li přímo jakousi jejich emancipaci. Podle R. H. Blocha se ovšem všeobecnému podceňování žen vymyká od 12. století snad jen glorifikace Panny Marie, „jediné svého pohlaví“, ani romantická láska, kterou v téže době vytvořila dvorská kultura, ani milencovo idealizování dámy svého srdce neobrátily tradiční polaritu mužství/ženství. Dokonce ani – podle R. H. Blocha – neprotiřečily dvěma základním středověkým pojetím ženství, z nichž jedno směřovalo k misogynii a druhé k idealizaci. Milence a básník, jako byli např. Vilém IX. Akvitánský či André le Chapelain, se přikláníli tu k jedné, tu k druhé straně. Pro kurtoazního milence neměla jeho dáma o nic hmatatelnější podstatu než žena neustále tupená kněžím. Stála na svém piedestalu jako jakási esence, podřízená oné posedlosti panenství, která z ní činila abstraktní pojem. Stejná posedlost se skrývá i za touhou po dokonalosti, díky níž se Panna Marie ocitá na hony daleko od všech ostatních žen, a dáma jako objekt kurtoazní lásky ční nade všemi svými soupeřkami, mimo dosah svého milence, ztracená v dalekých krajích nenaplněného toužení.

„Přirozená“ podřízenost

Znamená to tedy, že učené definice ženství, které vytvořili klerici, a nezměrné množství jejich komentářů ovlivnily tehdejšího člověka a podílely se na utváření sociálních vztahů mezi oběma pohlavími?

Konstatovat podřízenost ženy znamenalo pro středověké teoretiky nejprve uznat ji za správnou. Vztahy mezi oběma pohlavími, nevyrovnané na úkor žen, jsou v řádu věcí, dokonce v řádu stvoření. Teologové, hluboce zakořenění ve své době, viděli jejich ospravedlnění nejenom v pravdivosti Písma, ale také v samotném faktu, že existují, jsou obecně uznávané a odrážejí se v každodenní společenské praxi. Například právní nezpůsobilost žen předkládá Tomáš Akvinský jako